

**Godne ochrony stanowisko kłoci wiechowatej *Cladium mariscus*
w Goryslawicach koło Wislicy**

Kłoc wiechowata *Cladium mariscus* należąca do rodziny turzycowatych *Cyperaceae* jest godna uwagi tak ze względu na jej historię w naszym kraju, jak i charakter geograficzny oraz ekologię. Jest to duża (do 2 m wysoka), kępowa roślina (ryc. 1) przybrzeżnych, mezotroficznych wód stojących, około 0,5 m głębokich (Matuszkiewicz 1981), tworząca zwykle jednogatunkowy „szuwar kłociowy”, wyróżniana przez fitosocjologów pod łacińską nazwą *Cladietum marisci*.

Szeroko ujęty gatunek *Cladium mariscus* występuje prawie na wszystkich (z wyjątkiem Antarktydy) kontynentach (Meusel, Jäger, Weinert 1965) i w takim ujęciu uważany jest przez geografów roślin za „element łącznikowy kosmopolityczny” (Pawłowska 1972). Wąsko ujęty gatunek *Cladium mariscus* ograniczony jest w swym występowaniu w zasadzie do Europy, poza którą znany jest jedynie z kilku oderwanych stanowisk w północnej Afryce. Uchodzi za gatunek o sub-

Ryc. 1. Kępa kłoci wiechowatej *Cladium mariscus* na stanowisku w Goryslawicach. — A cluster of the twig rush in its locality at Goryslawice. Fot. Z. Mirek

oceanicznym typie zasięgowym. W Polsce rozmieszczone są głównie na Pomorzu, Ziemi Lubuskiej i w Wielkopolsce oraz na Pojezierzu Mazurskim i Suwalskim. Wyspowa zagęszczenie stanowisk znajduje się na Polesiu Lubelskim i w części Wołynia Zachodniego (ryc. 2). W centralnej oraz południowej Polsce kłoc rośnie zaledwie na kilku stanowiskach i osiąga w naszym kraju lokalną granicę południową (ryc. 2).

Jak wynika z danych kopalnych, w późnym glacie oraz wcześniejszych okresach holocenu gatunek ten rozmieszczony był w całej Polsce i sięgał daleko w głąb Karpat (Mamakowa 1970). Następnie, w wyniku naturalnych przemian klimatyczno-roślinnych, jego zasięg zaczął się kurczyć, a lokalna południowa granica w Polsce zaczęła prze-

Ryc. 2. Rozmieszczenie kłoci wiechowatej *Cladium mariscus* w Polsce wg Mamakowej (1970). 1 — stanowiska; 2 — nowe stanowisko w Gorzylawicach koło Wiślicy. — Distribution of the twig rush in Poland according to Mamakowa (1970). 1 — localities; 2 — the new locality at Gorzylawice near the town of Wislica

suwać się ku północy. Ten naturalny proces kurczenia się zasięgu spogęwał człowiek, głównie w ostatnich kilkudziesięciu latach, niszcząc naturalne siedliska tej rośliny. Stąd też, oderwane stanowiska wyznaczające południowy kres występowania kłoci wiechowatej w Polsce, zasługują na specjalną ochronę. Objęte ochroną rezerwatową, najdalej na południe wysunięte stanowisko kłoci w Podgórkach koło Krakowa, od lat kurczy się, a prowadzone ostatnio na szeroką skalę roboty ziemne i melioracyjne w jego otoczeniu, skazują je na rychłą zagładę. W tych warunkach fakt znalezienia drugiego, bardzo daleko na południe wysuniętego stanowiska w Gorysławicach koło Wiślicy (ryc. 2), uznałem za godny odnotowania i rozpoczęcia starań o jego ochronę, zanim — w dobie manii osuszania — podzieli los rezerwatu w Podgórkach.

Wymienione stanowisko w Gorysławicach zajmuje dno wyrzeźbionej w gipsach, nieckowatej zatoki, leżącej na południowy-wschód od linii Sielec-Wiślica, otwartej od strony północno-zachodniej ku dolinie Nidy. Kłoc występuje tam w płytkiej, przybrzeżnej wodzie zarastającego starorzecza. Towarzyszą jej zbiorowiska szuwarów z dominującą trzcina zwyczajną *Phragmites communis* i obu gatunkami pałki *Typha angustifolia* i *T. latifolia* oraz zbiorowiska wysokich turzyc ze związku *Magnocaricion*. Rozległe tereny wokół starorzecza zajmują podmokłe łąki z rzędu *Molinietalia* oraz rozrzucone wśród nich mozaikowato zbiorowiska niskich turzyc, odcinające się latem w postaci białych plam wyznaczanych przez owocostany obu gatunków wełnianki *Eriophorum angustifolium* i *E. latifolium*. Spotkać tam można wiele rzadkich lub z innych względów interesujących gatunków roślin jak: turzyca *Hosta Carex hostiana*, turzyca *Davalla Carex davalliana*, ostrożeń siwy *Cirsium canum*, czy charakterystyczna dla doliny Nidy, tworząca własne zbiorowisko, sesleria błotna *Sesleria uliginosa*.

Cały kompleks starorzecza i otaczających go podmokłych łąk stanowi obszar legowy dla licznych ptaków wodnych i błotnych oraz mozaikę biotopów dla wielu gatunków bezkręgowców, często bardzo rzadkich. Biorąc pod uwagę wymienione wartości stanowiska w Gorysławicach oraz dodatkowo jego walor krajobrazowy, należy jak najrychlej objąć je ochroną rezerwatową, zanim — jak wiele innych jemu podobnych — ulegnie zniszczeniu.

Zbigniew Mirek

PISMIENICTWO

M a m a k o w a K. 1970 *Late-Glacial and Early Holocene Vegetation from the Territory of Cracov*. Acta Paleobot. 11/1.

Matuszkiewicz W. 1981 *Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski*. PWN, Warszawa, s. 297.

Meusel H., Jäger E., Weinert E. 1965 *Vergleichende Chorologie der Zentraleuropäischen Flora*. G. Fischer Verl., Jena.

Pawłowska S. 1972 *Charakterystyka statystyczna i elementy flory polskiej*. W: Szafer W., Zarzycki K. (red.). *Szata roślinna Polski 1*: 129—206. PWN, Warszawa.

Stanowiska skrzypu olbrzymiego *Equisetum maximum* na terenach Pomorza Zachodniego

Skrzyp olbrzymi *Equisetum maximum* (= *E. telmateja* = *E. fluviatilis* = *E. eburneum*) w północnej Polsce należy do roślin rzadko spotykanych. Dotychczas podawany był z siedlisk o charakterze naturalnym, przeważnie z miejsc podmokłych przy wyciekach i źródłiskach (Giebel, Kierska 1954, Celiński, Filipek 1960, Nowaczyk 1967, Markowski 1972).

Opisane w niniejszym opracowaniu stanowiska skrzypu olbrzymiego występują na terenach kolejowych dwóch województw: szczecińskiego i koszalińskiego. Są to dwa stanowiska znajdujące się w granicach miasta Szczecina i jedno pod Koszalinem przy stacji kolejowej Mścice (ryc. 1). Zajmują one miejsca zbliżone do naturalnych pod względem uwilgotnienia gleby. Rozwój skrzypu olbrzymiego na tych stanowiskach obserwowałem od 1965 roku.

Omawiane stanowiska mogą być przykładem samoochrony przyrody. Skrzyp olbrzymi przemieścił się ze zniszczonych siedlisk naturalnych (patrz niżej) na względnie bezpieczne miejsca, np. skarpy nasypu kolejowego (ryc. 2). Wbrew naszym dotychczasowym przypuszczeniom o trudnych warunkach życia roślin na terenach kolejowych, wiele jest tu miejsca dla bezpiecznej wegetacji różnych ich populacji.

Charakterystyka siedliskowa i florystyczna stanowisk skrzypu olbrzymiego

Stanowisko 1 znajduje się około 150 m na północ od stacji kolejowej Szczecin Żelechowo. *Equisetum maximum* rośnie tutaj licznie na skarpie wykopu po zachodniej stronie toru kolejowego i na poboczu po przeciwnej jego stronie, na długości około 40 m. Gleba w płatach skrzypu olbrzymiego jest zwięzła, gliniasta lub gliniasto-piaszczysta o pH 6,5—7. Mimo suchego lata 1982 roku gleba była wilgotna, a z kilku miejsc sączyła się woda do rowu przebiegającego wzdłuż torów.

Pod względem florystycznym płaty skrzypu olbrzymiego nie są tutaj jednolite. Występuje tu duża domieszka innych gatunków, co